

Toekomstverkenning West-Friesland

Inge de Broekert | Roel van de Wouw | Jonas van Duijvenbode
Maarten Schouten | Hubert Maljaars

LUP 32306 | oktober 2010

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Opdracht	
Leeswijzer	
Doelstelling	3
Planningstaak	
Eindproducten	
Uitgangspunten bij het proces	4
2 benaderingen	
Omgang met actoren	
Integraliteit	
Wensbeelden	5
“Een dijk van een cultuur”	
“Experimenteel West-Friesland”	
“Divers productief”	
Scenario's	11
Scenario A	
Scenario B	
Strategieën	20
Strategie 1	
Strategie 2	
Commitment Package	27
Nawoord	29

Inleiding

Opdracht

Voor u ligt de toekomstverkenning en werkwijze van de werkgroep SWOT voor het gebied West-Friesland. Deze toekomstverkenning is geschreven om de opdrachtgever LTO Noord een nieuwe verfrissende inkijk te geven in de mogelijkheden die het gebied heeft voor de nabije en verre toekomst. Wij hebben hier de afgelopen vier weken met veel plezier en enthousiasme aan gewerkt. De samenwerking met LTO zelf hebben wij daarbij als zeer prettig en ondersteunend ondervonden en daarom hopen en verwachten wij ook hen met onze verkenning een helpende hand te kunnen bieden.

Leeswijzer

Het verslag is opgezet volgens onze chronologische werkwijze. Na de doelstellingen geformuleerd te hebben zijn we eerst de scenario-aanpak langsgegaan, waarin een langetermijnvisie wordt uitgewerkt volgens de aanpak met wensbeelden en externe scenario's die verder in het verslag worden gecombineerd tot werkbare strategieën met maatregelen die wij zouden willen zien in het gebied om tot een beter West-Friesland in 2030 te komen. Dit alles wordt begeleid met kaarten die wij hebben gemaakt ter verduidelijking van de termen en maatregelen die genoemd worden in het verslag. Uiteraard zit de zogeheten commitment package hier ook in, die concrete actiemogelijkheden kan bieden voor de nabije toekomst en discussie op kan wekken voor u en andere actoren.

Doelstelling

Planningstaak

De opdracht is uitgegeven door LTO. De letterlijke opdracht luidt als volgt: Toekomstvisie ontwikkelen voor de agrarische sector van Friesland. Periode tot 2020 met een doorkijk naar 2040. Doelstelling van deze toekomstvisie is om inzicht te krijgen in het ruimtelijk kader waarbinnen deze sector zich ontwikkelt ten behoeve van:

- Ruimtelijk kader voor beleid (LTO, gemeente, provincie);
- Bouwsteen voor agrarische projectontwikkeling.

Door LTO is vooral de nadruk gelegd op de landbouw. In de ontwikkeling van een toekomstvisie voor West-Friesland is het onmogelijk om te kijken naar alleen de landbouw. De andere sectoren zijn ook van invloed op landbouw. Deze kun je niet buiten beschouwing laten. De invloed van de andere sectoren kan zowel negatief als positief zijn.

Per sector is het belangrijk te kijken naar:

1. Ruimtelijke hoofdstructuur (niet te ver in detail)
2. Toekomstige ontwikkelingen per sector
3. Wensen per (landbouw)sector
4. Economisch belang per sector
5. Koppelingen tussen de sectoren

Het totaal onderzoek is onder te verdelen in twee delen:

1. Ontwikkel een geïntegreerde, ruimtelijke visie voor de regio West-Friesland voor de lange termijn, bijgevoegd een analyse van de positie van de landbouw in deze visie.
2. Ontwikkel een meer gedetailleerd perspectief voor de korte termijn voor de verschillende agrarische sectoren in het gebied.

Eindproducten

De beschikbare tijd voor de eindproducten is vier weken. In deze vier weken wordt begonnen met de lange termijn visie. Vanuit de lange termijn visie wordt concretere korte termijn visie ontwikkeld met stappen waar men meteen mee aan de slag. Het tijdsbestek dat voor deze opdracht is uitgetrokken, bleek echter niet voldoende om de gehele opdracht af te ronden met de gewenste resultaten. Uit overleg is besloten een focus te leggen op de lange termijn. Er waren echter al werkzaamheden verricht voor de korte termijn visie. Het besluit is toen genomen om een gedetailleerdere lange termijn visie op te stellen om toch aan de opdrachtgevers wens te voldoen.

Uitgangspunten bij het proces

Werkwijze; 2 benaderingen

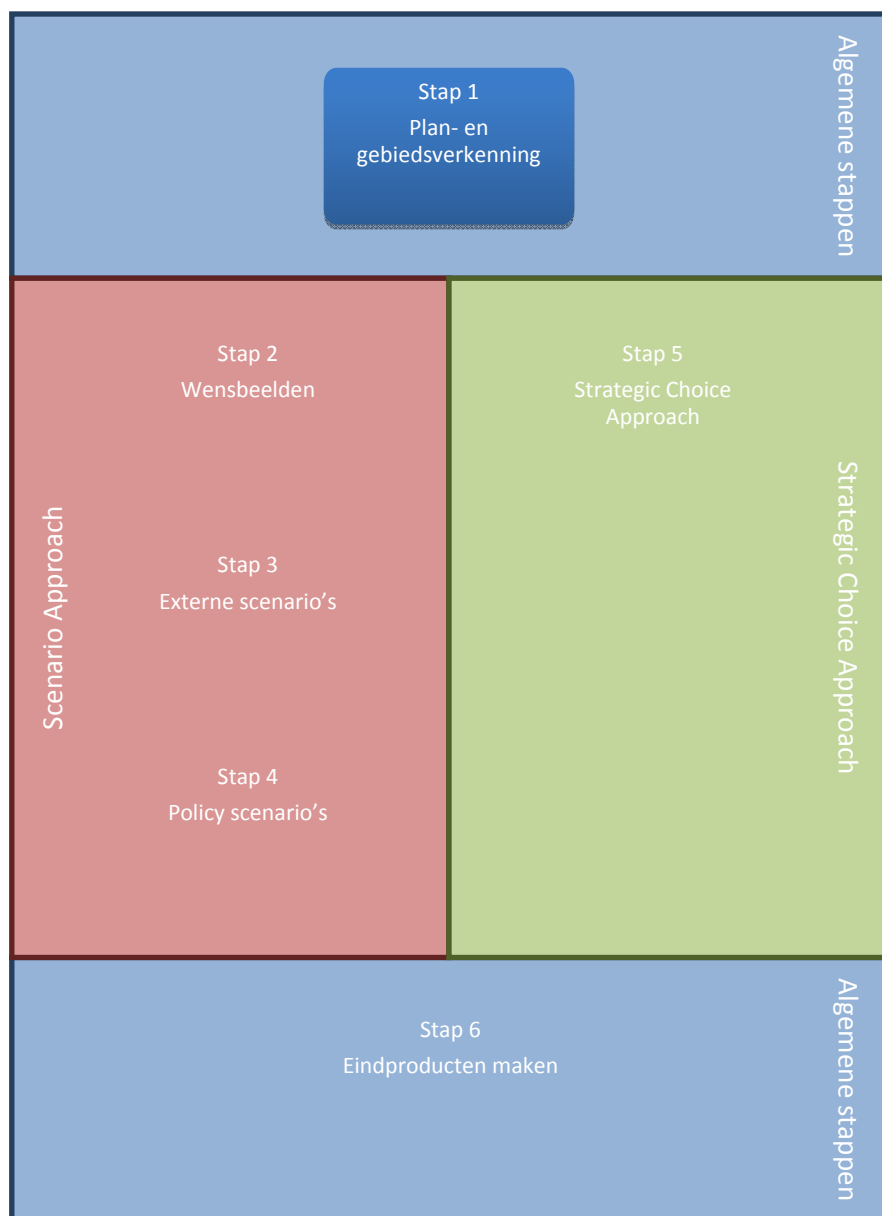
De eerste stap van het proces heeft als doel om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de huidige situatie. Hierbij gaat het om het verzamelen van informatie over het gebied, welke issues spelen er en wie zijn daarbij betrokken. Vervolgens werken we via twee benaderingen toe naar het eindproduct. Deze benaderingen zullen in de volgende hoofdstukken beschreven worden.

Omgang met actoren

Een belangrijke opmerking, bij het verloop van het proces en het eindproduct, is het contact met de betrokkenen in West-Friesland. Omdat het niet mogelijk is om 4 weken lang full time deze mensen bij het proces te betrekken is de benodigde informatie niet altijd optimaal gewonnen. Dit heeft een beperkende factor gespeeld in de totstandkoming van ons eindproduct.

Integraliteit

Tijdens het proces hebben wij geprobeerd om zo veel mogelijk de integraliteit van het gebied te benadrukken. De opdracht die wij hebben gekregen van LTO spitst zich vooral op de landbouw. Deze landgebruiksvorm heeft daarom binnen het proces de prioriteit gekregen. Daarnaast hebben wij ook andere aspecten in beschouwing genomen zoals natuurontwikkeling en wonen.

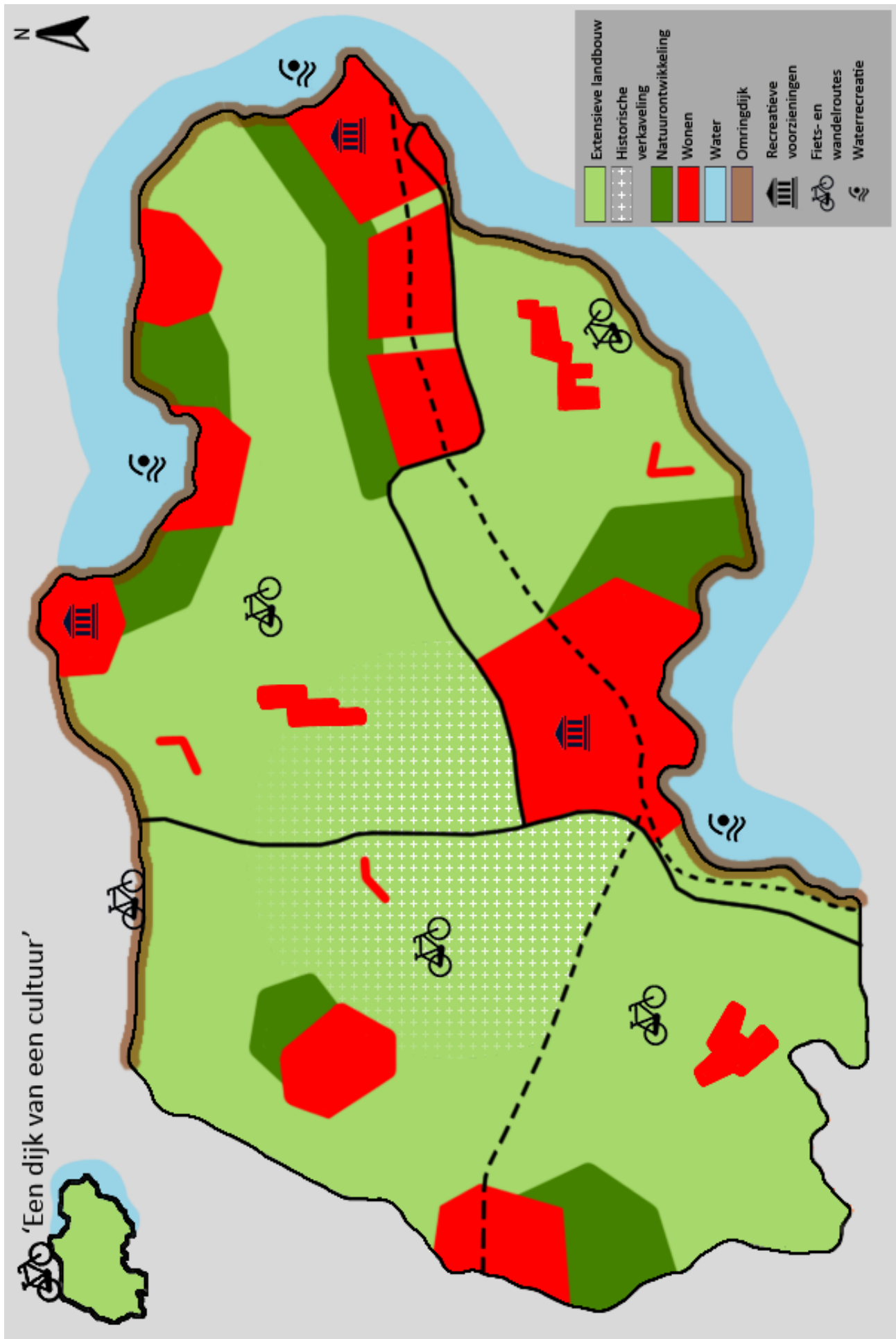
Wensbeelden

We hebben drie wensbeelden gemaakt. Deze beelden zijn voortgekomen uit gesprekken met actoren in het gebied en onze kennis over de huidige situatie. De wensbeelden zijn integraal opgesteld, wat inhoudt dat er gedacht is aan elke vorm van landgebruik en niet toegespitst is op een bepaalde sector.

Wensbeeld 1: “Een Dijk van een Cultuur”

West-Friesland ontwikkelen en versterken door uitbreiden van recreatiemogelijkheden en aantrekken van toeristen.

- Uitbreiden van recreatieve activiteiten: fietsroutes, wandelroutes, waterrecreatie en verblijfrecreatie.
- Onderhouden cultureel erfgoed, presenteren in de vorm van musea en infopunten.
- Een centraal VVV kantoor met informatie en advies over mogelijkheden in het gebied en een combinatie van beide.
- Landbouw: Kleinschalig met nevenactiviteiten. Landschapsbehoud door middel van agrarisch natuurbeheer.
- Werkgelegenheid in de toeristische sector, Horeca
- Woninguitbreiding voor autonome groei. Behouden van lintdorpen en wonen in grote kernen.
- Natuur: EHS gebied ontwikkelen en aantrekkelijk maken voor recreatie.

Wensbeeld 2: "Experimenteel West-Friesland"

West-Friesland ontwikkelen en versterken door in te zetten op nieuwe vormen van landbouw waarbij innovatie, techniek en duurzaamheid centraal staan.

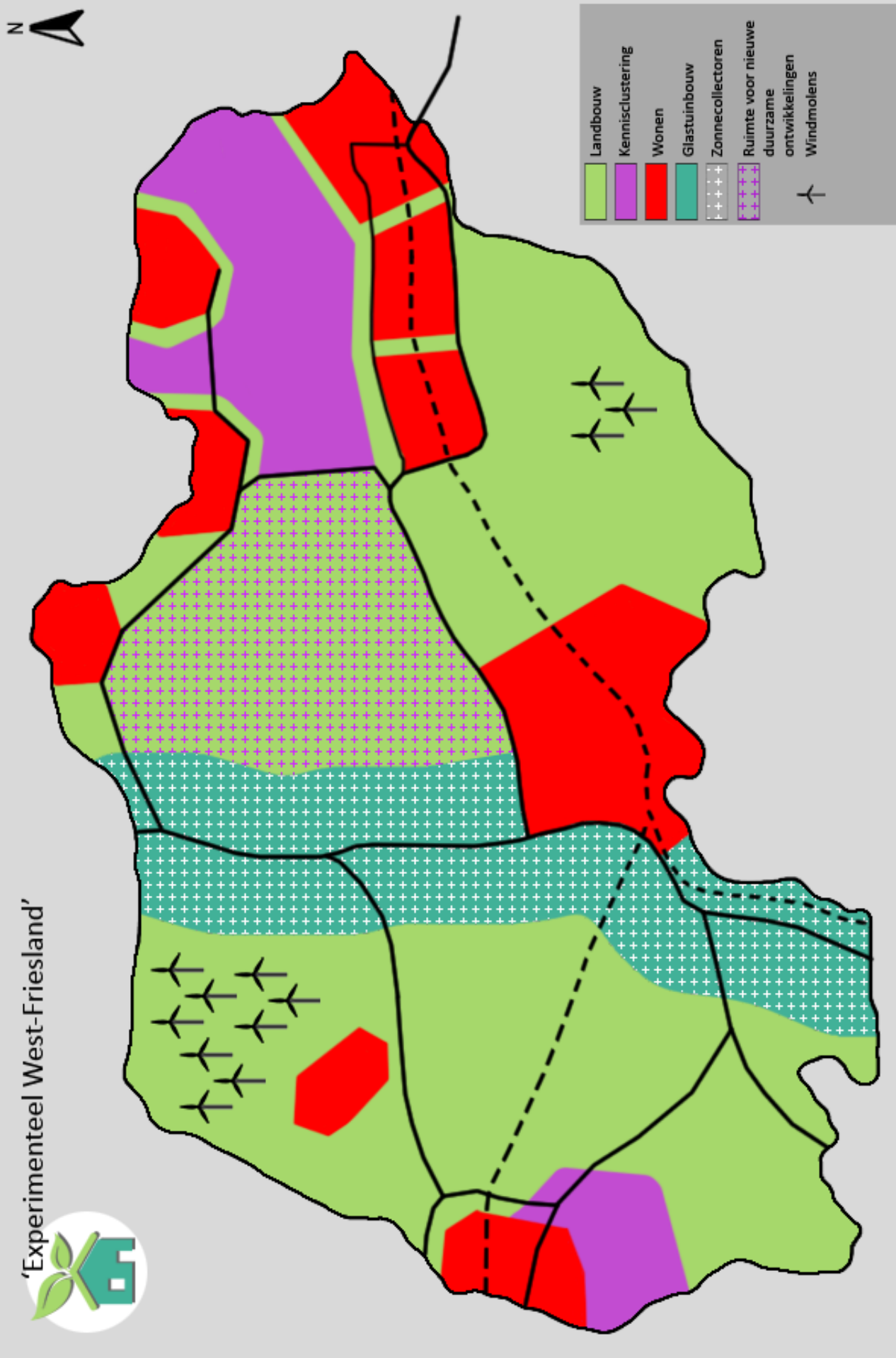
- Uitbreiden infrastructuur
- Wonen in grote kernen
- Weinig ruimte voor natuur
- Veel werkgelegenheid, vooral voor hoger opgeleiden.
- Kennistoeristen
- Aantrekken van hogeropgeleiden (als 'managers' van agrarische bedrijven, maar vooral voor innovatie in kenniscentra).
- Duurzame energieopwekking: bijvoorbeeld door kassen, windenergie en zonne-energie.

Landbouw:

- Uitbreiden kassen in West-Friesland.
- Effectief ruimtegebruik, combineren en aanvullen van verschillende agrarische sectoren, bijvoorbeeld glastuinbouw in combinatie met viskweek.
- Nieuwe vormen van landbouw, bijvoorbeeld zilte teelt.
- Goede condities creëren voor verdere ontwikkeling SeedValley (als voorbeeld voor kennisintensieve bedrijven)
- Onderzoekscentra voor kennis en techniek (met focus op de agrarische sector) en ontwikkelen nieuwe vormen duurzame energie.
- Mogelijkheden voor schaalvergroting.

'Experimenteel West-Friesland'

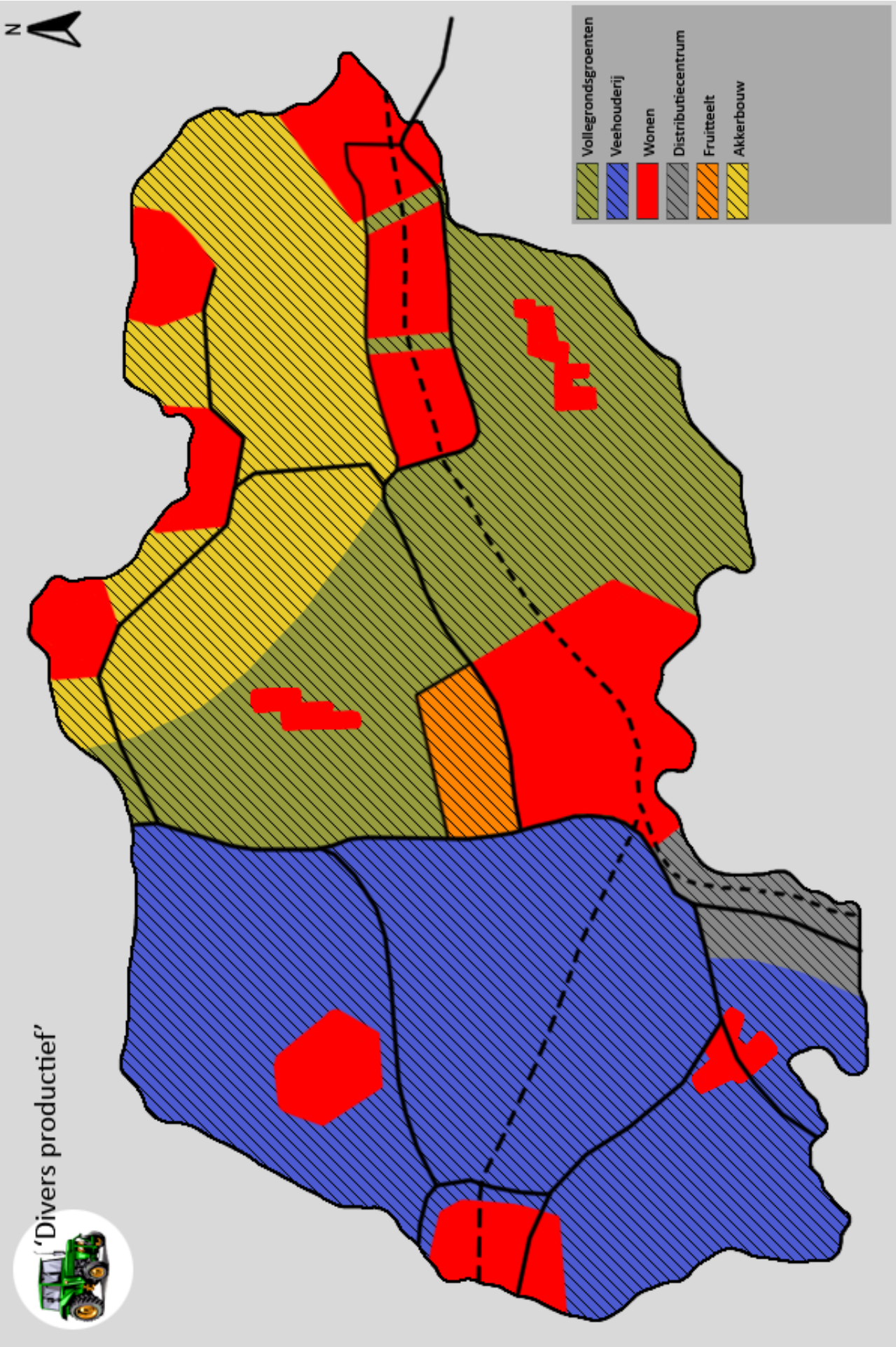
Wensbeeld 3: "Divers Productief West-Friesland"

Het gebied ontwikkelen en versterken door in te zetten op de huidige landbouwwormen waarbij productie centraal staat.

- Wonen in grote en kleine kernen, behouden lintdorpen.
- Recreatie in productielandschap.
- Infrastructuur afstemmen op zwaar landbouwverkeer.
- Aantrekken hogeropgeleiden (als managers van agrarische bedrijven).
- Veel werkgelegenheid, ook voor lager opgeleiden.
- Geen ruimte voor natuur.

Landbouw:

- Bollenteelt, fruitteelt, vollegrondsgroente, melkveehouderij en akkerbouw als hoofdsectoren binnen de landbouw.
- Ontwikkelen "tuinbouwvalley".
- Voortgaande samenwerking tussen agrarische sectoren (bijv. reizende bollenkraam)
- Mogelijkheden voor schaalvergroting.

Scenario's

De scenario's helpen bij het in kaart brengen van de ontwikkelingsmogelijkheden van West-Friesland. Om tot deze scenario's te komen is het belangrijk om uit te zoeken welke krachten in het gebied drijvend zijn. Daarom hebben we als eerst een lijst opgesteld met drijvende krachten die in het gebied een rol spelen. Vervolgen zijn deze kracht ingedeeld naar de mate van impact en de mate van onzekerheid. Dit resulteerde in een impact-onzekerheidsmatrix zoals hieronder is weergegeven in figuur 1.

Onzekerheid →			↑ Impact
• Ontwikkeling logistiek • Verandering bedrijfsvoering landbouw • Vraag naar duurzame energie	• Technologische vooruitgang • Milieuwetgeving • Vraag naar versproducten	• Kennisniveau • (Inter)nationale economische ontwikkeling • Wereldmarkt	
• Uitbreiding wegennet • Ontwikkeling demografie • Internationalisering	• Natuurbelangen • Brandstofprijzen • Congestie • Bedrijfsopvolging • Ontwikkeling toerismesector	• Klimaatverandering • Vraag naar woningen • Ontwikkeling regionale economie	
• Individualisering • Beschikbaarheid land	• Voedingsbewustzijn • Drang naar veiligheid • Ruimte voor water	• Aanbod alternatieve brandstof	

Figuur 1. Impact-onzekerheidsmatrix

Uit deze matrix hebben we twee drijvende krachten geselecteerd die een hoge mate van impact hebben en slecht te voorspellen zijn, een hoge mate van onzekerheid. Dit om de bandbreedte van de mogelijkheden in het gebied zo groot mogelijk te houden. Hieronder staan deze twee drijvende krachten uitgewerkt.

Kennis voor toepassen en ontwikkelen technologieën

De drijvende kracht kennis verwijst naar de mogelijkheid om de aanwezige technologieën toe te passen of door te ontwikkelen voor specifieke vraag. Het ontwikkelen van nieuwe toepassingen behoort tot de mogelijkheden, mits er kennis aanwezig is. Voor het toepassen van technologieën en/of het verder ontwikkelen van technologieën voor specifieke doeleinden is er kennis nodig. Deze kennis moet aanwezig zijn.

De technologie wordt op wereldschaal steeds verbeterd, of er worden nieuwe technologieën uitgevonden. Voor West-Friesland kan het betekenen, door de aanwezige kennis, dat er nieuwe ontwikkelingen uit het gebied op de mondiale kennismarkt terecht komen. Er komen patenten vanuit het gebied voor de mondiale markt om toe te passen. De andere situatie voor West-Friesland kan zijn dat door aanwezige kennis het mogelijk is om patenten van buitenaf toe te passen als er vraag naar is en indien nodig aan te passen voor de specifiekere vraag.

De ontwikkeling van nieuwe technologieën zal nooit stilstaan. Er ontstaat echter wel een verschuiving van waar deze ontwikkelingen vandaan komen. Er zullen nieuwe gebieden ontstaan waar vanuit ontwikkelingen zullen komen. Opkomende economieën die flink ontwikkelen zullen de mogelijkheid hebben om geld te investeren in onderzoek waardoor er een verschuiving ontstaat in kennisintensieve gebieden. De nu al bestaande kennisgebieden moeten blijven investeren om te kunnen concurreren met de opkomende kennisgebieden. Als de investeringen wegvallen kan het voor kennisbedrijven aantrekkelijker uit een gebied weg te trekken en zich te vestigen in een groter, meer op de kaart staand kennis geconcentreerd gebied.

Hoog

In West-Friesland is veel kennis aanwezig en daardoor staat het gebied ook aangeschreven als een hoogwaardig kennisgebied. Deze aanwezigheid van kennis bevindt zich in een opwaartse spiraal: kennisbedrijven trekken hoogopgeleiden aan en vice versa. De kennis is niet alleen gedocumenteerd en makkelijk toepasbaar maar uit zich ook in de vele hoogopgeleiden die zich in West-Friesland bevinden. Deze hoogopgeleiden zoeken innovatieve oplossingen voor problemen waar de agrarische sector tegenaan loopt en doen onderzoek op alle terreinen van de agrarische sector (denk aan zaadveredeling, ontwikkeling productierobots, productontwikkeling etc.), de productie daarvan en overige bedrijvigheid zoals efficiënte logistiek. Een belangrijk onderdeel is het exporteren van de kennis.

Laag

Noodzakelijke en relevante kennis voor innovaties in de landbouw ontbreekt in het gebied, deze kennis is echter wel aanwezig in andere delen van de wereld. Er vinden geen nieuwe innovatieve projecten plaats en het gebied verkeert in een neerwaartse spiraal. Het gebied heeft geen hoogopgeleiden, en degene met potentie trekken weg en komen niet meer terug. Er is geen bedrijvigheid te vinden die zich specialiseert in innovatieve agrarische ontwikkeling. De landbouw en andere gerelateerde bedrijvigheid moet werken met de werktuigen en de kennis die er reeds is en die van buiten wordt aangeleverd.

Wereldmarkt

Op de wereldmarkt is vraag en aanbod van toepassing voor prijzen van bepaalde producten. Bij een groot aanbod van een product is er een overschot waardoor de prijs laag is. Het tegenovergestelde betekent een tekort waardoor de prijs enorm kan stijgen.

Beide situaties kunnen voor een productiegebied grote gevolgen hebben. In een ontwikkeld land zijn de productiekosten hoog, waardoor in een situatie van een overschot, de concurrentie vanuit ontwikkelingslanden te groot is. Zij hebben een lagere prijs, waardoor deze producten sneller worden afgenomen. Hierdoor is het niet meer aantrekkelijk om deze producten op de markt te brengen, omdat je waarschijnlijk niet de prijs krijgt die je ervoor wil hebben.

Bij een tekort aan producten is het aantrekkelijk om deze producten te gaan produceren. De prijs die je voor je producten krijgt is aantrekkelijk en je kunt je prijs nog verder opvoeren door te excelleren op het gebied van kwaliteit en duurzaamheid. In deze situatie is het doorvoeren van ontwikkelingen zeer aantrekkelijk. Er is genoeg vraag naar producten en het toespitsen op betere producten kan een hogere prijs voor producten betekenen.

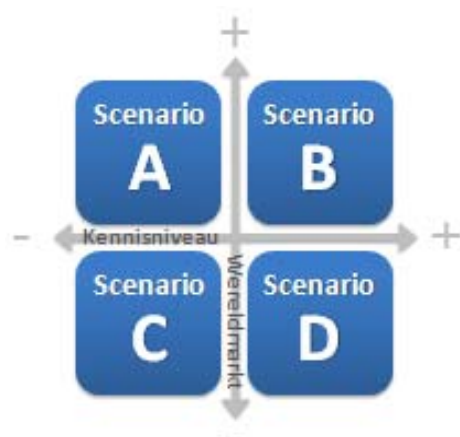
Hoog

De productie van versproducten in West-Friesland heeft een onbeperkte afzetmarkt. Dit komt omdat de vraag naar deze producten wereldwijd erg groot is en het aanbod door andere leveranciers erg laag is. West-Friesland heeft een sterke concurrentiepositie en krijgt de voorkeur van kopers boven andere aanbieders. Dit kan meerdere oorzaken hebben, bijvoorbeeld een lage kostprijs of hoge efficiëntie. Bij wijze van spreken kan geheel West-Friesland vol gezet worden met elk denkbaar versproduct en nog steeds overstijgt het aanbod de vraag niet.

Laag

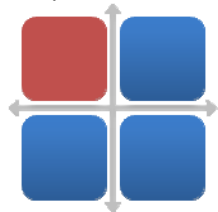
Het produceren van producten is in West-Friesland niet rendabel. Onder elke omstandigheid is het voordeliger om de agrarische basisproducten te importeren. Dit komt door een lage leverprijs van productiegebieden in andere delen van de wereld. Productdifferentiatie geldt hierbij nog steeds als oplossing om alsnog tot productie te kunnen komen maar de aanwezigheid hiervan wordt niet als uitgangspunt genomen.

Nu de twee geselecteerde drijvende krachten gedefinieerd zijn, kunnen ze uitgezet worden in een assenstelsel. Hierin lopen beide drijvende krachten van laag naar hoog (kennisniveau) en van klein naar groot (wereldmarkt). Zie figuur 2. Er zijn nu vier kwadranten ontstaan die allemaal een scenario voorstellen. Hiervan worden scenario A en D uitgewerkt.

Figuur 2.

Scenario A: een laag kennisniveau in West-Friesland en een grote afzetmarkt voor versproducten.

“Intensief productief”

In dit scenario ontwikkelt West-Friesland zich onder de invloed van bovenstaande krachten tot een gebied waarin de productie centraal staat. Vanwege de *braindrain* die zich in West-Friesland voordoet is er weinig tot geen kennisontwikkeling. Er vindt grootschalige productie plaats gebruikmakend van technieken die buiten West-Friesland zijn ontwikkeld.

Economie

Een grote afzetmarkt voor versproducten kan verklaard worden door een goede (inter)nationale economische situatie. Dit zorgt voor veel internationale export en import. De grote afzetmarkt kan ook verklaard worden door het feit dat er weinig concurrenten zijn die dezelfde producten produceren.

Als dit scenario zich voordoet zal waarschijnlijk ook een verdere internationalisering plaatsvinden, wat duidt op weinig handelsbelemmeringen zoals quota, belastingen en overig protectionisme. Omdat de regionale economie hoofdzakelijk gebaseerd is op het produceren van versproducten zal de toename van de vraag naar een sterke regionale economie leiden.

Landbouw

Door de grote vraag naar versproducten zal er schaalvergroting in de landbouw plaatsvinden. Door het lage kennisniveau, weinig hoogopgeleiden, in West-Friesland zullen er voornamelijk productietechnieken van buitenaf gebruikt worden. Ook zullen er geen kennisintensieve bedrijven, die gericht zijn om innovatieve technieken te ontwikkelen, in de regio aanwezig zijn.

De vraag naar ruimte voor productie is groot omdat een doorgaande intensivering uitblijft (denk hierbij bijvoorbeeld aan de hoeveelheid paprika's die op een vierkante meter groeit).

Logistiek

Vanwege het lage kennisniveau in het gebied zal de logistieke situatie niet optimaal zijn. Uiteraard wordt er wel gebruik gemaakt van transportmiddelen die bedacht zijn buiten het gebied maar er is geen constante optimalisering en aanpassing van de transport aan de veranderende transportstromen. Het wegennet zal dus niet perfect aangepast worden op de grote vervoerstromen die de intensieve productie met zich meebrengt.

Deze bovenstaande ontwikkelingen kunnen leiden tot dichtslibbing van het wegennet in West-Friesland.

Maatschappelijk

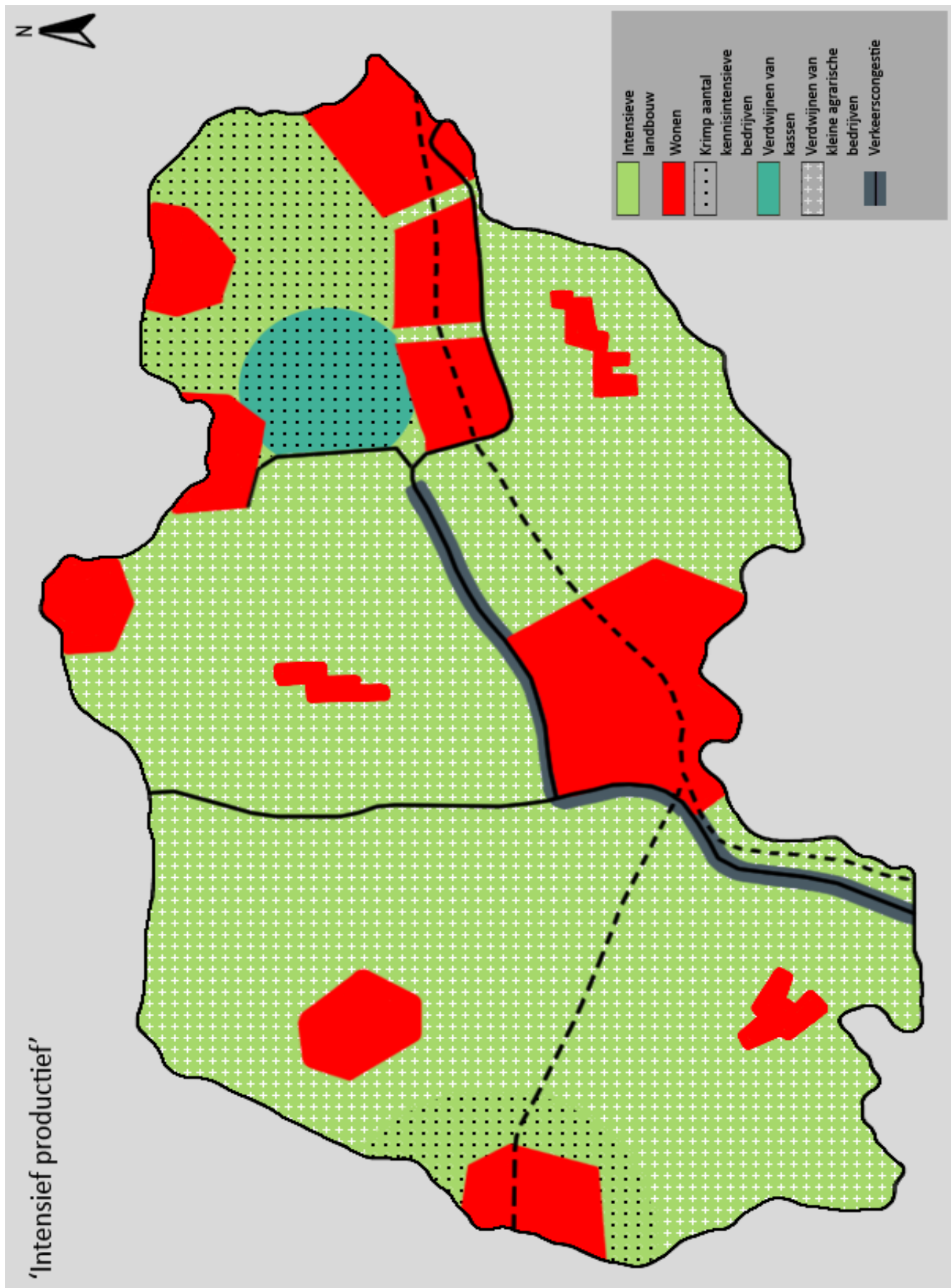
Omdat er weinig technologische ontwikkeling in het gebied zelf wordt gedaan zal er weinig werkgelegenheid zijn. De primaire productie wordt vooral gedaan door machines en er zullen geen kenniscentra zijn die zouden kunnen zorgen voor arbeidsplaatsen. Dit scenario zal de bevolkingssamenstelling dus niet ten goede komen.

In dit scenario ontstaat er in West-Friesland een ‘productielandschap’, wat niet aantrekkelijk is voor de toeristische sector. Deze sector zal dus ook weinig voet aan de grond krijgen in

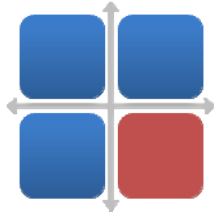
West-Friesland.

Milieu

Doordat de focus ligt op zoveel mogelijk produceren en er niet direct ingespeeld wordt op de meest logische opstelling van bedrijven ter bevordering van duurzaamheid zal het gebied als geheel niet zeer duurzaam zijn. Doordat er weinig duurzame ontwikkeling plaats vindt maar de oppervlakte van landbouw wel vergroot wordt zal de druk op natuur toenemen door verlies van areaal en vergroting van bijvoorbeeld lichtvervuiling of eutrofiëring.

Scenario D: een hoog kennisniveau in West-Friesland en een kleine afzetmarkt voor versproducten.

“Hotspot van kennis”

In dit scenario is het voor West-Friesland niet rendabel om veel te produceren. De vraag is klein en de concurrerende buitenlandse producten worden goedkoop aangeboden op de wereldmarkt. Het protectionistisch systeem van de EU is er niet meer, waardoor er een vrije marktwerking is en de productie van West-Friesland te duur is geworden.

In het gebied is veel kennis aanwezig en daardoor heeft het gebied ook een hoog aanzien als kennisgebied. Deze kennisaanwezigheid zit in een opwaartse spiraal, hoogstaande bedrijven trekken hoogopgeleiden op en vice versa. De kennis is niet alleen gedocumenteerd en makkelijk toepasbaar, maar is ook te vinden in de vele hoogopgeleiden die er zijn. Zij gebruiken hun kennis voor een verdere innovatie in agrarische producten, de productie daarvan en alle bijbedrijvigheid zoals efficiënte logistiek. Waar er sprake is van import van producten zal er tegelijkertijd export van kennis plaatsvinden.

Voor een dergelijk specifiek scenario zijn er natuurlijk ook ruimtelijke gevolgen te benoemen. Zo zal de landbouw een veel kleinere en meer diverse plaats innemen in het gebied. De productie zal afnemen en daarmee het intensieve grondgebruik. Men kan ervan uit gaan dat de afzetmarkt vooral ruimtelijk af zal nemen en de afzetmarkt dus meer lokaal zal zijn. Dit zal automatisch betekenen dat de producten meer divers en kleinschaliger zullen zijn.

Economie

De kleine afzetmarkt van producten kan een gevolg zijn van een krimpende internationale economie en een daling van internationale handel. Het is echter redelijk zeker dat de economie zich altijd gestaag blijft ontwikkelen (de immer heersende “growth for the sake of growth”). Het kan wel zijn dat ons eigen land zich minder sterk heeft ontwikkeld door protectionistische maatregelen. De handel zal internationaal vanuit het gebied afgenomen zijn, de verklaring voor de verkleinde afzetmarkt. Er zal meer in het gebied zelf gehandeld worden en in minder grote hoeveelheden. Wel wordt er door de goedkopere gebieden buiten West-Friesland/Nederland, meer geïmporteerd. Er is een sterke toename van de import van versproducten.

Logistiek

Op het gebied van logistiek zal er een verandering plaatsvinden van export naar import. Door de vergrootte concurrentie uit het buitenland, die kunnen voorzien aan de behoefte, zal de exportfunctie van West-Friesland/Nederland vervallen. Op het gebied van versproducten wordt bijna alles geïmporteerd. De logistiek zal niet extra uitgebreid te hoeven worden.

Landbouw

De landbouw zal meer kleinschaliger en breder ontwikkeld worden. De vraag naar producten

zal een lagere kwantiteit hebben maar meer divers. Daarom zullen boerenbedrijven kleinschaliger zijn en breder georiënteerd. De functie van het gehele gebied zal echter door de grotere kennis nog steeds een landbouw zijn, al is het dan niet op primaire productie gericht. De boeren zullen met hun bredere aanpak ook beter kunnen samenwerken met agrarische ontwikkelingsbedrijven. Wanneer de opvolging van bedrijven moeilijk verloopt kunnen deze landbouw en productontwikkeling zelfs zo dicht bij elkaar komen dat ze praktisch fuseren.

Sectoren

Onder invloed van bovenstaande drijvende krachten verdwijnen de meeste West-Friese agrarische bedrijven gericht op productie. Het kennisaspect in de vorm van onderzoek en innovatie zal blijven bestaan en verder ontwikkeld worden. Kort gezegd zullen sommige agrarische bedrijven die in de huidige situatie aanwezig zijn verdwijnen.

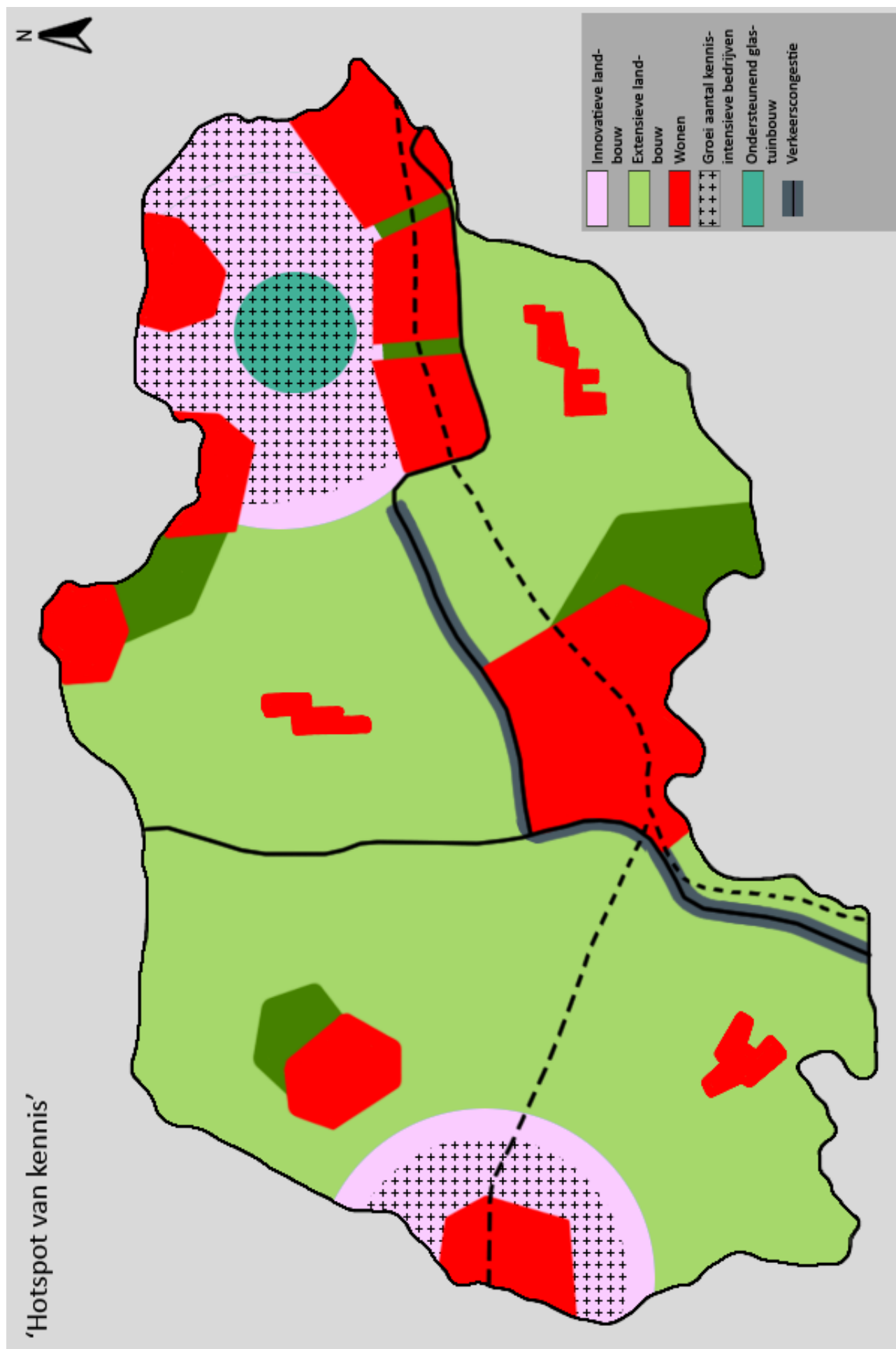
Milieu

Door de schaalverkleining van de landbouw en de compactere landbouwvorm van ontwikkeling zal er meer ruimte zijn voor de natuur, wat goed samenvalt met ontwikkelingen op milieugebieden. De ontwikkelingen in de landbouwsector zullen ook duurzamer zijn. Door de kleinschaligheid van de landbouw zal er geen aanbod zijn van duurzame energie zoals de huidige kassencomplexen tegenwoordig hebben maar door de technologische ontwikkeling en de kennis in het gebied zal er wel meer onderzoek zijn naar energiegewassen en andere vormen van opwekking van duurzame energie.

Maatschappij

De maatschappij zal ook kunnen profiteren van deze ontwikkeling. Allereerst is er in de toekomst waarschijnlijk een nog sterker voedingsbewustzijn en de vraag naar kennis over de eigen voeding. Door de meer lokale teelt en de kleinschaligheid staat de productie van hun voedsel minder ver van de mensen af.

Ruimtelijk zullen mensen ook kunnen profiteren van de nieuwe inrichting. Door de schaalverkleining en de teruggang van de hoeveelheid kassen kunnen mensen landelijk en mooi wonen en recreëren. Ook voor recreanten van buiten dit gebied wordt dit een aantrekkelijker scenario, omdat er meer ruimte is voor recreatieve voorzieningen en 'lelijke' agrarische elementen uit het landschap verminderd worden.

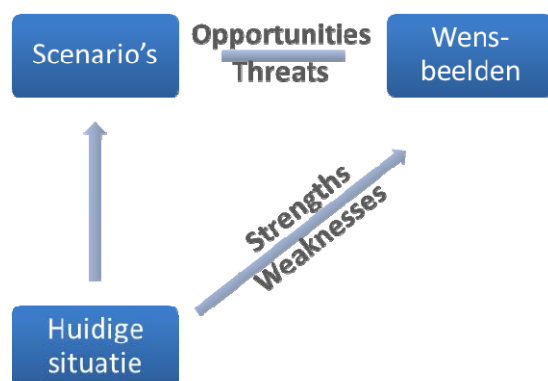

Strategieën

Nu de wensbeelden en de scenario's geschetst zijn, kunnen hieruit strategieën gevormd worden. Door het combineren van een scenario met een wensbeeld ontstaat er een strategie om in een bepaald scenario tot een bepaald wensbeeld te komen. Hieronder zijn in een schema de verschillende strategieën weergegeven.

	Divers productief	Een dijk van een cultuur	Experimenteel West-Friesland
Scenario A Kennisniveau laag Wereldmarkt hoog	Strategie I	Strategie II	Strategie III
Scenario D Kennisniveau hoog Wereldmarkt laag	Strategie IV	Strategie V	Strategie VI

Om het overzichtelijk te houden en tot reële aanbevelingen te komen, hebben we twee strategieën geselecteerd en verder uitgewerkt. Bij het opstellen van de strategieën hebben we gebruikgemaakt van een analyse aan de hand van de SWOT methode. We hebben gekeken naar de krachten en zwaktes in de huidige situatie en naar de kansen en bedreigingen van de scenario's voor het benaderen van de wensbeelden. Dit is hieronder in een schema weergegeven.

Strategie 1

Deze strategie is bepaald vanuit de wens van een divers productielandschap en er heerst een goed afzetklimaat voor de versproducten. De kennis in het gebied echter is niet ontwikkeld. Waardoor de innovatie in het gebied achterblijft en zal moeten werken met de innovaties van buiten het gebied.

In een divers productielandschap wordt er gedoeld op productie uit open grond. De vollegronds groenten, de bollenteelt, de veehouderij en de fruitteelt zullen een verankering zullen een grotere verankering krijgen in het landschap. De kassen spelen voor het gebied geen rol. Het is niet nodig extra kassen bij te bouwen.

De verschillende sectoren van de landbouw hebben een bepaalde indeling in het gebied.

- De veehouderij speelt een grote rol in het gebied. Deze sector heeft meer dan de helft van het agrarisch grondgebruik in bezit. Deze verankering in het landschap is voornamelijk te danken aan de nauwe samenwerking met de vollegronds groenten en de bollensector. De samenwerking zorgt voor een typisch West-Friese eigenschap. De reizende bollen en groente kraam. Een systeem van verschillende percelen, van veehouders, die iedere 6 jaar worden omgezet voor de teelt van vollegronds groenten en bollen. Dit gebeurt ten gunste van een goede vruchtwisseling.
De veehouderij is vooral in het middenwesten van het gebied gevestigd. Dit is het 'nattere' deel van het gebied. De kleinschaligheid is ook van invloed dat hier geen grote akkerbouw bedrijven zitten.
- De vollegronds groenten is een sector die op zichzelf kan opereren en deels afhankelijk is van de veehouderijen. De veehouderijen stellen grond beschikbaar die door groentetelers wordt gebruikt om vollegronds groenten op te telen.
De teelt van groenten die niet afhankelijk zijn van de veehouderijen, de continue vollegronds groenten, zijn gevestigd in het zuidoosten en oosten. Hier liggen de grootschalige percelen die geschikt zijn voor de grootschalige vollegrondsgroententeelt.
- De bollenteelt is afhankelijk van de veehouderijen. Dit resulteert in een systeem van de reizende bollenkraam. De voordelige positie van West-Friesland is de kleibodem. Dit komt ten gunste van de bollen (betere bollen) en de meststof toevoeging is een stuk lager.
De combinatie met de waterbroei is ook kenmerkend voor dit gebied. Bijna iedere bollenteler doet ook aan waterbroei. In de broeisector valt nog veel rendement te behalen. Het is echter de vraag hoe snel dit rendement behaald wordt door het ontbreken van kennis.
De bollensector groeit in het gebied, waardoor het een steeds duidelijkere verankering krijgt in het landschap. Vooral de tulp speelt hierin een grote rol. Het probleem van de focus op de tulp is dat als het slecht gaat met de verkoop van deze bloem, het slecht met vrijwel de gehele bollensector in West-Friesland.
- De fruitteelt in het gebied is de kleinste sector, maar geen verwaarloosbare sector. De fruitteelt is vooral gevestigd rondom Hoorn en in het zuidoosten onder Bovenkarspel.

De agrarische sectoren in het gebied kunnen flink profiteren van de ongelimiteerde afzetmarkt. Hierdoor zal de vraag naar schaalvergroting toenemen. De vraag naar schaalvergroting is noodzakelijk op het gebied van perceeloppervlakte en bedrijfsoppervlakte. Het aantal bedrijven in het gebied is al in de trend van daling, maar de overblijvende bedrijven in het gebied worden steeds groter. Schaalvergroting heeft een grote invloed op het landschap. De invloed komt niet ten goede aan de cultuurhistorie van het gebied. De vraag is echter hoeveel van deze cultuurhistorie nog bewaard is gebleven bij de grootschalige herindeling vanaf de jaren '40 naar het huidige landschap. Het landschap

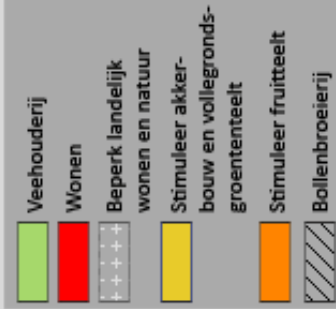
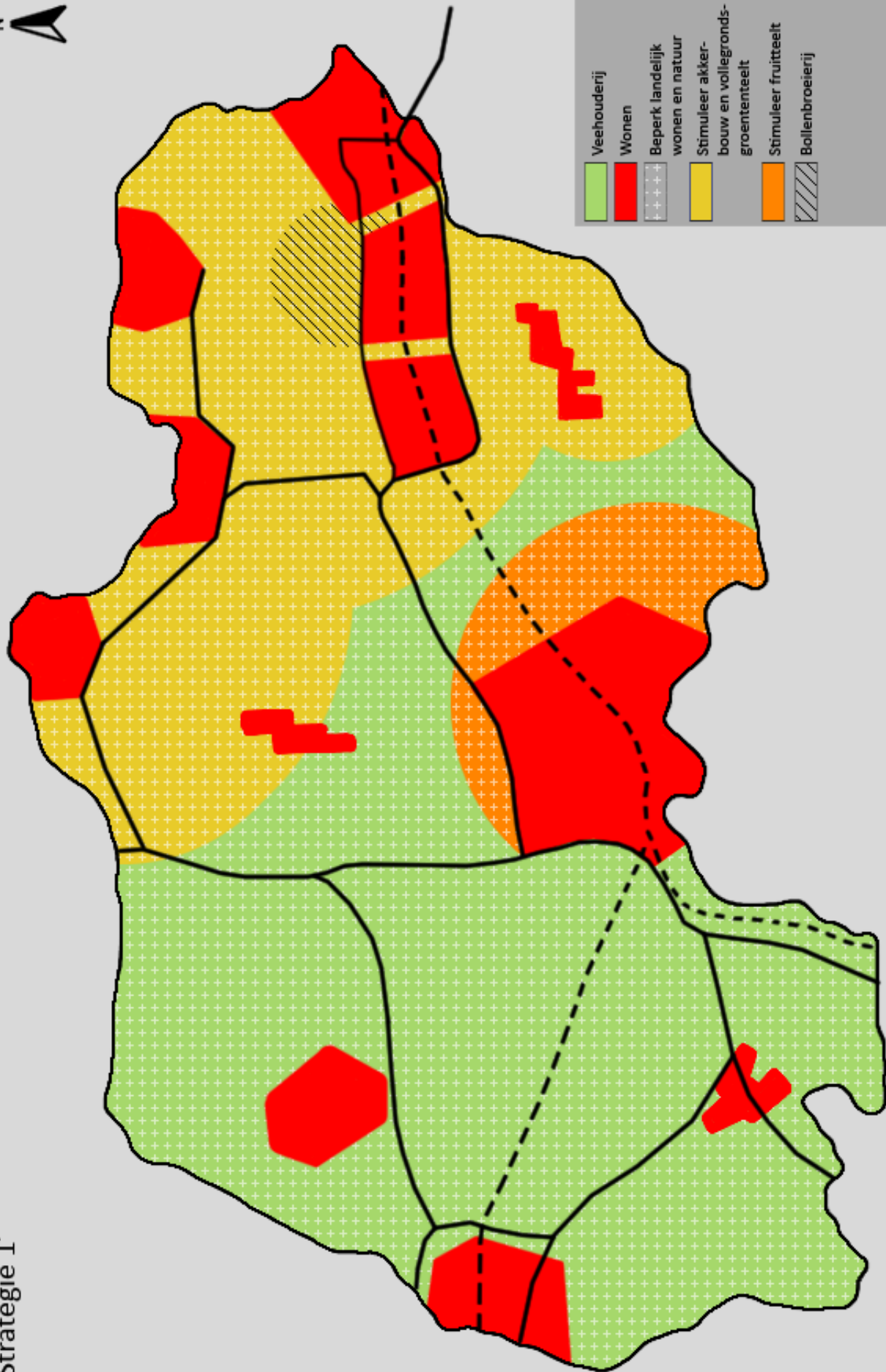
van toen is van vaarlandschap naar rijlandschap gegaan. Men hoefde niet meer met de boot alles te vervoeren, ten gunste van de doorvoersnelheid.

Er zijn gebieden die door de herindeling van toen op de schop zijn genomen ten behoeve van de landbouw zonder de andere sectoren, als natuur en recreatie in het achterhoofd te houden. Deze gebieden lenen zich uitstekend om nog een transformatie te ondergaan ten gunste van de schaalvergroting. Schaalvergroting doet ten goede aan de productiesnelheid en –hoeveelheid.

Alleen de schaalvergroting is niet voldoende voor de optimale productiesnelheid. Ook de doorvoersnelheid kan worden aangepakt door de aanpassing van de infrastructuur. De doorvoersnelheid is belangrijk voor de versproducten. Ze zijn beperkt houdbaar en met een grote productie zullen de afnemers niet alleen uit Nederland of buurland komen. De infrastructuur moet niet alleen regionaal aan worden gepakt, maar moet ook aansluiten op grote nationale en internationale wegen.

Samenwerking tussen de verschillende sectoren, denk hierbij aan de veehouderij met de bollenteelt en de vollegrondsgroenten, is in dit gebied al aanwezig. Een verbeterde samenwerking en het afstemmen van de verschillende sectoren op elkaar kan leiden tot een beter resultaat.

De samenwerking kan helpen bij een beter productieresultaat. Ook de clustering van sommige agrarische sectoren kan de productie verhogen door het gemakkelijk uitwissel van de kennis uit deze sector. Men kan bijvoorbeeld in de broeierij een hoop rendement behalen door een intensieve samenwerking tussen de broeiers. De WFO kan in deze strategie de rol gaan vervullen van centraal kennispunt en ontmoetingsgebied om van gedachte te wisselen. Het gebied grootslag zal in aanzien gaan veranderen. Het zal een concentratiegebied van de verschillende bollenbroeiers worden. Hier vindt een clustering plaats van verschillende loodsen en ondersteunend glas.

Strategie 2

Hier wordt de strategie beschreven die ingezet kan worden wanneer er gestreefd wordt naar een experimenteel productielandschap en er sprake is van een toekomstbeeld waarin er sprake is van een kleine afzetmarkt en veel kennis wat betekent dat er veel mogelijkheden tot innovatie in het gebied zijn.

Omdat in deze situatie de productie in het gebied, vanwege de kleine afzetmarkt, minimaal is en de mogelijkheden tot innovatie hoog, vanwege veel kennis in het gebied, is West Friesland uitermate geschikt voor het ontwikkelen van technologie-en met betrekking tot de verschillende landbouwsectoren. De kennis moet bijvoorbeeld worden in gezet ten behoeven van de bollenteelt en de zaadveredeling, de vruchtbare gronden kunnen dan dienen als testvelden. Daarnaast moet de kennis gebruikt worden voor optimaliseren van de vollgegrondsgroenteteelt en de fruitteelt. Deze sectoren vereisen ook onderzoekcentra en testvelden ter bevordering van hun ontwikkeling. Om kennis in het gebied te behouden is het noodzakelijk om bij deze centra een leeromgeving te creëren of uit te breiden. Geschikte locaties hiervoor zijn plaatsen die goed bereikbaar zijn, zowel met openbaar vervoer als via de weg. Het gebied polder het Grootslag polder is zo'n plek. Door de opwaardering van de Westfriisiaweg wordt deze polder beter bereikbaar. In dit gebied ligt het bedrijvenpark West Friesland Oost (WFO), hieraan is al een leertraject verbonden. In deze situatie, wanneer kennis en innovatie de meeste mogelijkheden bieden voor het gebied, zal deze scholing moeten worden uitgebreid. Zowel horizontaal als verticaal (het aantal plaatsen en verschillende niveaus). Ook zitten in polder het Grootslag de mega-bollenbroeiers bij Stedebroec. Vanwege de gronden in West-Friesland is het aannemelijk dat de bollenteelt en de zaadveredeling in het gebied minder tot geen last zullen hebben van de kleine afzetmarkt. Om deze tak van landbouw te ontwikkelen en de mogelijkheid te bieden tot uitbreiding, is het rendabel om met de vele kennis hieraan een kennis/opleidingscentra te verbinden. Daarnaast zijn door de kennis in het gebied de mogelijkheden tot innovatie in de glastuinbouw ongekend. Het bouwen van kassen is dan nodig voor het ontwikkelen van deze sector. Er moet proefkassen komen om te experimenteren met bijvoorbeeld viskweek i.c.m. tuinbouw. Als dit op grote schaal toegepast kan worden is het een mooie vorm van efficiënt ruimtegebruik. De Wieringermeer is voor deze vorm van landbouw zeer geschikt. Het ligt buiten de omringdijk waardoor het de landschappelijke waarden binnen de omringdijk niet worden aangetast. Daarnaast zou de kleinschalig ontwikkeling toegepast kunnen worden op Grootslag.

Naast al deze innovatieve ontwikkelingen binnen de landbouwsectoren zijn er gebieden in West Friesland waar landbouwgrond voor de productie in gebruik zal blijven. De landbouw die hier bedreven wordt zal zich op de een of andere manier moeten onderscheiden van de producten die geïmporteerd worden. De productie van streekproducten en biologische producten kunnen hiervoor een uitkomst zijn.

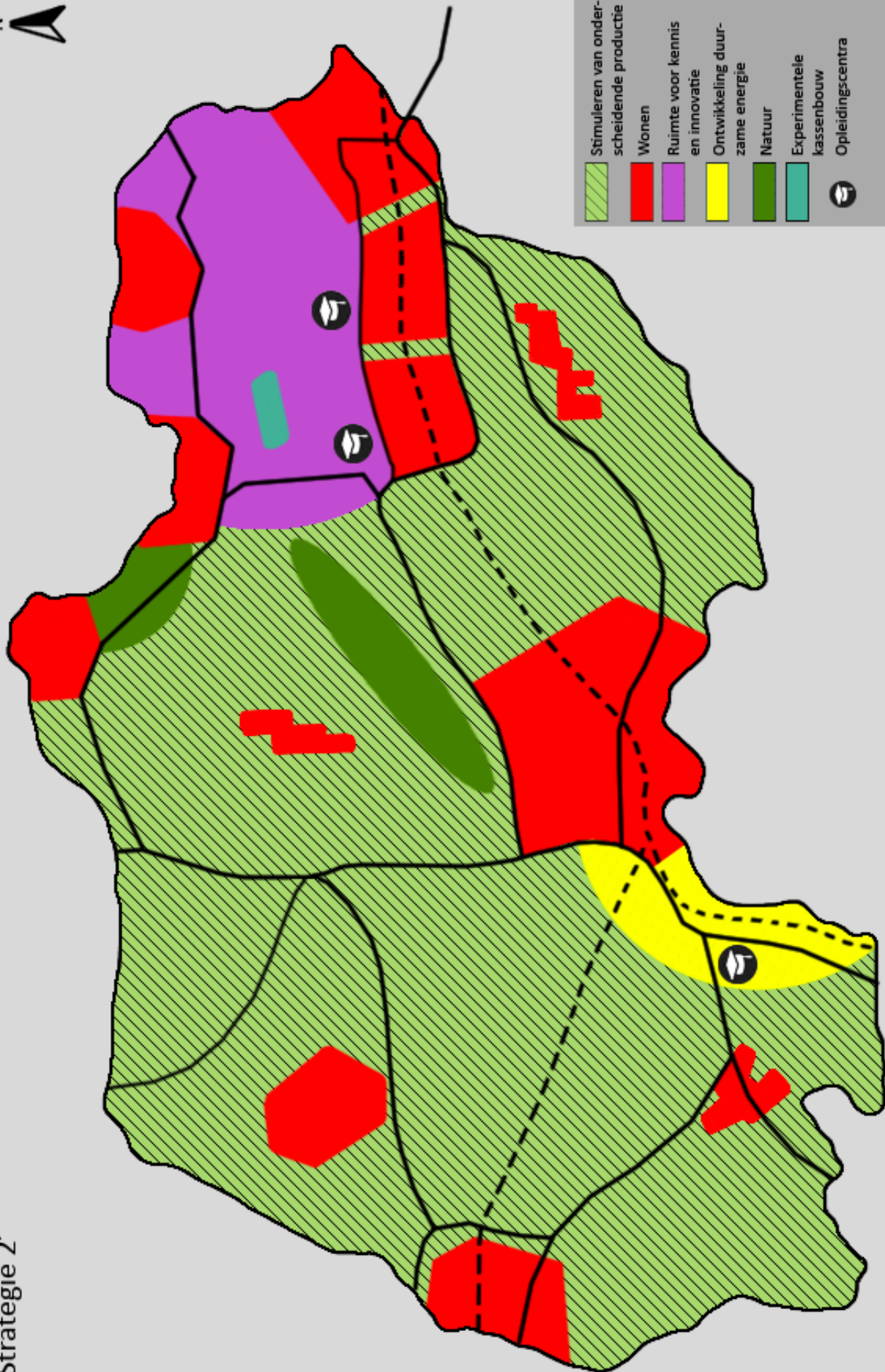
Landbouw is niet de enige landgebruiksvorm die aanwezig is in West Friesland. Met de kennis die aanwezig is, is experimenteren met het opwekken van duurzame energie ook een vorm die ruimte nodig heeft. De clustering van de ontwikkeling voor de verschillende vormen van duurzame energie kan zijn plaats vinden rond het "groene" bedrijvenpark Distriport. Hier zijn ze vooruitstreven in het gebruik van duurzame energie. Om dit te stimuleren, is deze plek geschikt voor het opzetten van een kenniscentra en een leeromgeving voor ontwikkeling van duurzame energie. In de rest van West-Friesland is het verspreid plaatsen van windmolens mogelijk.

Het wonen in dit gebied zal zich uitbreiden in de huidige kernen en lintbebouwing. Woningen in het landelijk is ook mogelijk. De kennis neemt niet zoveel ruimte in als productie.

Op recreatie binnen het gebied zal niet worden ingezet, maar deze vorm van activiteit is van

zichzelf goed te combineren met andere landgebruiksvormen. Zo zullen de kennis/onderzoek centra, kennistoeristen aantrekken. Daarnaast blijft de omringdijk een trekpleister en zullen musea en andere voorzieningen in de kernen mensen blijven trekken. De natuurontwikkeling speelt bij recreatie een belangrijke rol. Binnen het intergrale wensbeeld is er weinig ruimte voor natuur vanwege de hoge productie door innovatie en ontwikkeling, maar door de kleine afzetmarkt zal de productie afnemen en door de vele kennis zal de innovatie toenemen. Deze innovatie zal waarschijnlijk minder oppervlakte innemen dan intensieve productie. Hierdoor is het mogelijk om op sommige plaatsen natuur te ontwikkelen. Deze natuurontwikkeling vindt plaats op de al aangewezen gebieden ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur (EHS).

Om al deze bovengenoemde activiteiten te realiseren en bereikbaar te maken, is het noodzakelijk om de huidige infrastructuur in het gebied uit te breiden. Met de opwaardering van de Westfriesiaweg wordt een goede start gemaakt.

Commitment Package

De commitment package bestaat uit twee elementen, namelijk de dingen die de opdrachtgever wel kan doen omdat het binnen de gehele bandbreedte en binnen de strategieën past zonder iets uit te sluiten of omdat het een maatregel is die los staat van het lange termijnplan maar sowieso een positief effect heeft. Aan de andere kant zijn er de don'ts, dingen die niet gedaan moeten worden omdat ze dan maatregelen in de verdere toekomst die aansluiten bij de strategieën uitsluiten of omdat het kortzichtige, niet-duurzame maatregelen zijn.

Do's

Iets wat wij erg belangrijk vinden is dat er meer samengewerkt wordt in de agrarische sector in West-Friesland. Dit geldt voor zowel de samenwerking met de kop van Noord-Holland, bijvoorbeeld op het gebied van kassenbouw en andere maatregelen die veel ruimte nodig hebben en landschapsvervuilend zijn. Aan de andere kant tussen de verschillende bedrijven binnen het gebied, zodat er meer duurzame en intensieve activiteiten kunnen plaatsvinden en kennisontwikkeling versterkt wordt.

Daarnaast zien wij graag dat de infrastructuur uitgebreid wordt. Dit zodat de huidige congestie al voor een deel opgelost kan worden maar ook omdat we in beide scenario's teegnkomen dat de infrastructuur alleen nog maar een belangrijkere rol zal gaan nemen en een versterkte infrastructuur is heirbij noodzakelijk. Deze uitbreidingen kunnen ook sturend werken, zodat geschikte locaties voor intensief gebruik beter ontsloten worden zodat bedrijven zich hier willen vestigen. De meest duurzame oplossing is volgens ons als er meer gebruik wordt gemaakt van het openbaar vervoer, maar dit zien wij eerder op de lange termijn gebeuren.

Daarnaast vinden wij het belangrijk als de vruchtbare gronden behouden blijven en niet gebruikt worden voor kortzichtige geldverdienende vormen van grondgebruik gebruikt worden, zoals woningbouw.

Alhoewel wij tegen primair glas zijn in het gebied zien we wel graag ondersteunend glas in het gebied verschijnen, bijvoorbeeld in het Grootslag, waar nu al veel kassen te vinden zijn. Dit om de kennisintensieve bedrijven te kunnen ondersteunen om een zo groot mogelijk scala aan producten te onderzoeken.

Wij zouden ook graag zien dat er een kenniscentra ontwikkeld wordt en die van het WFO nog verder ontwikkeld. Dit om de braindrain tegen te gaan, om gebruik te maken van de eigen bevolking van West-Friesland en om een imago te creëren van innovatief gebied, wat tot op heden voor veel buitenstaanders nog niet naar voren komt.

Ook duurzame energieopwekking moet een voornamere plaats innemen in het gebied en dan vooral integrale en innovatieve manieren van energieopwekking.

Don'ts

Dingen die niet gedaan moeten worden in het gebied zijn onder meer het uniformeren van producten en landbouwkavels. Dit vooral vanuit het opzicht van landschapsvervuiling en het

verlies van de –diverse- identiteit van West-Friesland. Het kan gezien worden als een snelle manier om meer te produceren maar het is geen duurzame oplossing.

Ook zouden wij zo weinig mogelijk landschapsvervuilende elementen in het landschap erbij zien komen, zoals kassen en stallen voor boerenbedrijven. Deze zouden volgens ons beter zo sterk mogelijk geconcentreerd kunnen worden en wat betreft primaire kassenteelt zoveel mogelijk in het Wieringermeer geplaatst moeten worden. Boerderijen die door schaalvergroting omgezet worden in luxe landelijke woningen en landgoederen moeten ook zoveel mogelijk gebiedseigen blijven en niet veranderen in, wat van buiten gezien kan worden, een bos, die het landschap een heel ander beeld geeft.

Ook windmolens zien wij in dit opzicht als een landschapsvervuilend element die niet de meest innovatieve en lucratieve methode is van duurzame energieopwekking.

Samenvatting commitment package

Do:

- Meer samenwerken
 - Met kop van Noord-Holland
 - Tussen de bedrijven
- Uitbreiden en opwaarderen van de infrastructuur
 - Infrastructurele uitbreiding als sturingsmiddel
- Vruchtbare gronden behouden voor landbouw
- Kleinschalig ondersteunend glas
 - Bij Grootslag
 - In samenwerking met kassen in Wieringermeer
- Kenniscentra ontwikkelen
- Duurzame energie-ontwikkeling de ruimte geven

Don't:

- Uniformering producten (soorten)
- Landschapsvervuiling t.b.v. landbouw met in het bijzonder
 - Kassen
 - Stallen
 - Omringende landgoederen
- Kassen voor primaire productie plaatsen
- Windmolens plaatsen

Nawoord

We hebben vier weken hard gewerkt om de opdracht voor LTO zo goed mogelijk uit te voeren. Het doel was om de discussie over de ontwikkeling van West-Friesland opgang te brengen. Door het integraal verkennen van de toekomst en inzicht te geven in de mogelijkheden voor de ontwikkeling van het gebied hopen wij dat dit gelukt is.